

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
Харківський національний університет внутрішніх справ
Сумська філія
Кафедра соціально-економічних дисциплін

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ

з навчальної дисципліни «Безпека життєдіяльності та охорона праці»
обов'язкових компонент
освітньої програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

262 Правоохоронна діяльність (правоохоронна діяльність)

за темою – «Профілактика травматизму та професійних захворювань»

Суми 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08.2023р. № 7

СХВАЛЕНО

Вченою радою
Сумської філії
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 29.08.2023р. № 8

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та соціально-
економічних дисциплін
Протокол від 29.08.2023р. № 7

Розглянуто на засіданні кафедри соціально-економічних дисциплін Протокол
від 29.08.2023р. № 2

Розробник:

завідувач кафедри соціально-економічних дисциплін Сумської філії ХНУВС,
кандидат економічних наук, доцент Лук'янихіна О.А.

Рецензенти:

1. Декан факультету технічних систем та енергоефективних технологій
Сумського державного університету, кандидат технічних наук, професор
Гусак О.Г.
2. Т.в.о. завідувача кафедри тактичної та спеціальної фізичної
підготовки факультету № 3 Харківського національного університету
внутрішніх справ, капітан поліції, кандидат педагогічних наук, доцент
Боровик М.О.

План лекції

1. Виробничий травматизм і професійні захворювання: сутність, основні причини, наслідки.
2. Загальні засади організації розслідування та обліку нещасних випадків та професійних захворювань.
Порядок розслідування нещасних випадків у Національній поліції.
3. Основні заходи щодо запобігання травматизму та професійних захворювань.

Рекомендована література

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996. № 254к/96-ВР. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Кодекс законів про працю України: Закон від 10.12.1971 №322-VIII зі змінами і доповненнями // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>
3. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19.11.1992р. №2801-XII. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>.
4. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 4.01.1998 №16/98-ВР. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/16/98-%D0%B2%D1%80>
5. Про забезпечення санітарного і епідемічного благополуччя населення : Закон України від 24.02.1994 року №4004-XII. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4004-12>.
6. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності і витратами, зумовленими народженням і похованням: Закон України від 18.01.2001 року № 2240- III. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/284/99#Text>
7. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 23.09.1999 року №1105-XIV. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14>.
8. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 року №580-VIII. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.
9. Про охорону праці : Закон України від 14.10.1992 року №2694-XII. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12>.

10. Порядок розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій, що сталися в органах і підрозділах системи МВС України: Наказ МВС від 27.12.2002 № 1346, зареєстровано в Мін'юсті 31.01.2003 за № 83/7404 (Редакція від 17.07.2015). // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0083-03#Text>

11. Порядок розслідування та ведення обліку нещасних випадків, що сталися з поліцейськими, Затверджений Наказом МВС України 05 жовтня 2020 року №705. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 17 листопада 2020 р. за № 1139/35422. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/RE35422>

12. Про державний нагляд за безпечним веденням робіт на підприємствах, в установах, організаціях і у військових частинах військових формувань та органів внутрішніх справ і Служби безпеки України : Постанова Верховної Ради України (Із змінами, внесеними згідно із Законом № 2171-III (2171-14) від 21.12.2000, ВВР, 2001, № 9, ст.38) . // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/244/95-%D0%B2%D1%80#Text>

Основна:

1. Грибан В. Г. Охорона праці в органах внутрішніх справ : підруч. [для курсантів і студ. вищ. навч. закл.] / В. Г. Грибан, О. В. Негодченко. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2016. 248 с. URL: http://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/685/1/%D0%93%D1%80%D0%B8%D0%B1%D0%B0%D0%BD_%D0%9D%D0%B5%D0%B3%D0%BE%D0%B4%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE_%D1%82%D0%B2%D0%B5%D1%80%D0%B4.pdf%201.pdf

2. Забезпечення охорони праці та особистої безпеки в Національній поліції України : навч. посібник [кол. авт. ; за заг. ред. д.б.н., проф. Грибана В.Г., к.ю.н. Глуховері В.А.] Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2017. 212 с. URL:

<http://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/599/1/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%9E%D0%9F%20%D1%82%D0%B0%20%D0%9E%D0%91%D0%9F%D0%9D%D0%9F.pdf>

3. Безпека життєдіяльності та охорона праці : підручник / [В. В. Сокурєнко, О. М. Бандурка, С. М. Бортник та ін.]; за заг. ред. В. В. Сокурєнка ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2021. 308 с. URI: <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/10837>

Додаткова:

1. Атаманчук П. Основи охорони праці: навч. посіб. К.: Центр навчальної літератури, 2017. 224 с. URL: <https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/07/Atamanchuk-P.-S.-ta-inshi-Ohorona-pratsi-v-galuzi.pdf>

2. Березуцький В.В. Основи професійної безпеки та здоров'я людини : підручник / В.В. Березуцький [та ін.] ; під ред. проф. В.В. Березуцького. Харків : НТУ "ХПІ", 2018. 553 с. URL: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/37199/1/Book_2018_Berezutskyi_Osnovy_prof_bezpeky.pdf
3. Голінько В.І. Охорона праці в юриспруденції : навч. посіб. / В.І. Голінько, Р.С. Кірін, М.Ю. Іконніков ; за ред. В.І. Голінька ; М-во освіти і науки України, Нац. гірн. ун-т. Дніпропетровськ : НГУ, 2015. 166 с. URL: <http://ir.nmu.org.ua/bitstream/handle/123456789/149252/CD910.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
4. Основи охорони праці підручник. 2-ге вид./ О. І. Запорожець, О. С. Протоєрейський, Г. М. Франчук, І. М. Боровик. К. : «Центр учбової літератури», 2017. 264 с.

План лекції

1. Виробничий травматизм: сутність, основні причин, наслідки.
2. Загальні засади організації розслідування та обліку нещасних випадків та професійних захворювань. Порядок розслідування нещасних випадків у Національній поліції.
3. Основні заходи щодо попередження та усунення причин травматизму і професійних захворювань.

Текст лекції

1. Виробничий травматизм: сутність, основні причин, наслідки.

ТРАВМАТИЗМ – це сукупність травм, що сталися у визначених групах населення (кількість травм на 100, 1000 осіб за 1 місяць, 1 рік).

Він буває: виробничий, побутовий, транспортний, військовий, спортивний.

Виробнича травма — травма, що сталася внаслідок дії виробничих чинників.

Виробничий травматизм - явище, яке характеризується сукупністю виробничих травм і нещасних випадків на виробництві.

Нещасний випадок - непередбачений збіг обставин і умов, за яких заподіяна шкода здоров'ю або настала смерть людини.

Нещасний випадок на виробництві - раптове погіршення стану здоров'я чи настання смерті працівника під час виконання ним трудових обов'язків внаслідок короткочасного (тривалістю не довше однієї робочої зміни) впливу небезпечного або шкідливого чинника.

За даними МОП кількість нещасних випадків збільшується і становить в середньому 125 млн. осіб щорічно, з них майже 220 тис. осіб гине.

Статистика свідчить, що:

- кожні 3 хвилини внаслідок травми чи захворювання на виробництві помирає 1 людина в світі;
- в Україні кожні 5 годин гине 1 людина від таких наслідків;
- кожна 1 секунду у світі на виробництві травмується 4 людини;
- в Україні – кожні 8 хвилин – 1 людина;
- кожен місяць у світі на роботі травмується кількість людей, яка дорівнює населенню м. Парижу.

Якщо в світі на 100 працюючих на 1 рік припадає 6 випадків із смертельними наслідками, то в Україні аж 11 чоловік на 100 працюючих.

На думку фахівців МОП в Україні ці “рекордні” цифри можна пояснити 5-а основними причинами:

- 1) незадовільною підготовкою робітників і роботодавців з питань охорони праці;
- 2) відсутнім належним контролем за станом безпеки на робочих місцях і виконанням встановлених норм;
- 3) недостатнім забезпеченням працюючих засобами індивідуального захисту (ЗІЗ);
- 4) повільним впровадженням засобів та приладів колективної безпеки на виробництві;
- 5) спрацьованістю (старінням) до 80% в деяких галузях засобів виробництва.

В останні роки спостерігається тенденція до зниження виробничого травматизму, але на жаль це пов'язане з падінням обсягів виробництва та скороченням чисельності працівників.

Вивчення охорони праці для працівників поліції є актуальним через низку чинників Лекція:

По-перше, будучи громадянами України, працівники правоохоронних органів мають такі ж невід'ємні права, закріплені Конституцією України, в якій зазначається, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність та безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю, а утвердження та забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави.

По-друге, виконання працівниками правоохоронних органів своїх обов'язків щодо захисту прав, свобод і законних інтересів учасників суспільних відносин певною мірою залежить від рівня захищеності самих правоохоронців.

Унаслідок загострення криміногенної обстановки, зростання рівня злочинності в її найагресивніших формах почастишали випадки виникнення екстремальних ситуацій, коли життю або здоров'ю працівників органів внутрішніх справ загрожує реальна небезпека.

По-третє, працівник правоохоронних органів під час виконання службових обов'язків може бути об'єктом посягання і водночас зобов'язаний припинити будь-яке посягання на інші об'єкти, що охороняються, чи які він має захищати, тобто свідомо ризикувати своїм здоров'ям і життям.

Крім того, діяльність працівників правоохоронних органів здебільшого пов'язана з небезпекою і стресовими ситуаціями. Своєрідність впливу небезпеки полягає в її постійній потенційній присутності. Можливість нападу на працівників правоохоронних органів існує протягом усього часу виконання оперативно-службових завдань, зокрема, патрулювання, чергування і, навіть, носіння форменого одягу та зброї.

З моменту створення Національної поліції України при виконанні службових обов'язків отримали поранення 1197 поліцейських, з них 38 – у зоні проведення антитерористичної операції на Донбасі. 24 працівника поліції загинули, з них чотири – в зоні АТО.

Причини виникнення надзвичайних подій, пов'язаних з травматизмом або загибеллю поліцейських (книга)

Усі причини виробничого травматизму, професійної захворюваності та загибелі поділяють на такі основні групи: *організаційні, технічні, санітарно-гігієнічні, психофізіологічні, економічні*.

Організаційні причини: відсутність або неякісне проведення навчання та інструктажів з питань охорони праці та особистої безпеки; порушення вимог інструкцій, правил, норм, стандартів; правил експлуатації та використання транспортних засобів, спецзасобів; вогнепальної зброї; недостатній контроль або його відсутність; невиконання заходів щодо охорони праці та дотримання особистої безпеки.

Технічні причини: неспрацьованість спецзасобів або зброї; конструктивні недоліки спецзасобів або зброї; недосконалість або відсутність засобів безпеки тощо.

Санітарно-гігієнічні причини: підвищений(вище гранично допустимої концентрації) вміст у повітрі робочих приміщень шкідливих речовин; підвищений рівень шуму; недостатнє освітлення робочих місць; незадовільні мікрокліматичні

умови; наявність різноманітних випромінювань вище допустимих значень; порушення правил особистої гігієни тощо.

Психофізіологічні причини: монотонність праці; помилкові дії працівника внаслідок втоми через надмірну важкість виконуваної роботи; напруженість роботи; необережність; невідповідність психофізіологічних чи антропометричних даних працівника службовій діяльності; незадоволення роботою; несприятливий психофізіологічний клімат у колективі, недотримання особистої безпеки.

Як і в будь-якій іншій сфері професійної діяльності особиста безпека працівників Національної поліції значною мірою залежить від психологічних чинників, що передують небезпечній ситуації або безпосередньо створюють її. Серед таких чинників вирішальними є психологічна готовність працівника до професійно ефективних і водночас безпомилково безпечних дій. Така готовність працівника визначається частотою і фізичними наслідками надзвичайних подій, що виникали:

- при запланованих професійних діях працівника;
- під час дій у несподіваних ситуаціях (коли для прийняття безпомилкового рішення був певний, але суворо обмежений час);
- у зв'язку з некваліфікованими діями працівника (при запланованих діях та у несподіваних ситуаціях).

Загрозливою є тенденція до втрат особового складу у ситуаціях, ініційованих безпосередньо працівниками поліції, коли були і змога, і час психологічно підготуватися, правильно визначитися з особливостями ситуації і передбачити ймовірний розвиток подій. Очевидно, що рівень професійної підготовки до безпечного виконання службових обов'язків не відповідає вимогам сьогодення і потребує докорінного поліпшення.

Економічні причини: низький зарібок; порушення економічних методів стимулювання праці й ін.

Причини, що призводять до фізичного травматизму та загибелі працівників Національної поліції, умовно можна поділити на **об'єктивні** та **суб'єктивні**.

Об'єктивні причини – виникнення яких не залежить від волі та дій працівника поліції, наприклад:

- невиконання керівниками структурних підрозділів і територіальних органів рішень колегії МВС та наказів міністра внутрішніх справ України, інших нормативних актів щодо охорони праці та забезпечення особистої безпеки працівників Національної поліції;
- відсутність закріпленої для постійного носіння табельної зброї за особовим складом, що пояснюється боязкістю відповідальності деяких керівників структурних підрозділів та територіальних органів Національної поліції за можливу втрату зброї їх підлеглими. Така ситуація неприпустима, оскільки часто поліцейські, перебуваючи поза службою, у побуті внаслідок виникнення непередбачених обставин змушені виконувати службові обов'язки з охорони публічного порядку і захисту громадян від злочинних посягань. Але через брак табельної зброї, засобів індивідуального захисту не являють собою серйозної загрози для правопорушників, особливо якщо останні озброєні або переважають чисельно.

Суб'єктивні причини виникають внаслідок неправильних дій поліцейських, помилкової оцінки обстановки, що склалася, хибної впевненості у власних силах, грубого порушення нормативних документів МВС України щодо дотримання заходів особистої безпеки при виконанні службових обов'язків і безпечного поведіння зі зброєю.

При аналізі надзвичайних подій із фізичними наслідками можна виділити декілька найпоширеніших типових ситуацій (видів подій), за яких настають тимчасові чи безповоротні втрати особового складу підрозділів Національної поліції. Види подій, що призводять до травмування, профзахворювань та загибелі працівників Національної поліції:

- 1) ДТП на особистому транспорті;
- 2) ДТП на службовому транспорті;
- 3) Раптовий напад однієї чи більше осіб;
- 4) Фізична протидія правопорушників;
- 5) Затримання однієї чи більше осіб;
- 6) Застосування зброї правопорушниками;
- 7) Необережне поводження зі зброєю;
- 8) Сутички під час охорони публічного порядку при проведенні масових заходів;
- 9) Напад на працівника на шляху додому після закінчення несення служби.

Переважає кількість надзвичайних подій із фізичними наслідками виникла під час ДТП на службовому чи особистому автотранспорті, затримання правопорушників, раптового нападу та фізичної протидії правопорушників, а також комбінації травматичних ситуацій (фізична протидія правопорушника і використання ним зброї під час його затримання).

2. Загальні засади організації розслідування та обліку нещасних випадків та професійних захворювань.

2.1 Загальні положення

Згідно зі ст. 22 Закону України «Про охорону праці» роботодавець повинен організовувати розслідування та вести облік нещасних випадків, професійних захворювань і аварій відповідно до положення, що затверджується Кабінетом Міністрів України за погодженням з всеукраїнськими об'єднаннями профспілок. Про затвердження Порядку розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві : Постанова КМУ від 17 квітня 2019 р. № 337

Дія цього Положення поширюється на підприємства, установи та організації незалежно від форми власності, на осіб, у тому числі іноземців та осіб без громадянства, які є власниками цих підприємств або уповноваженими ними особами, фізичних осіб - суб'єктів підприємницької діяльності, які відповідно до законодавства використовують найману працю, на осіб, які забезпечують себе роботою самостійно за умови добровільної сплати ними внесків на державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві, а також на осіб, у тому числі іноземців та осіб без громадянства, які працюють на умовах трудового договору (контракту), проходять виробничу практику або залучаються до праці.

2.2. Розслідування та облік нещасних випадків

Розслідуванню підлягають раптові погіршення стану здоров'я, поранення, травми, у тому числі отримані внаслідок тілесних ушкоджень, заподіяних іншою особою, гострі професійні захворювання і гострі професійні та інші отруєння, теплові удари, опіки, обмороження, утоплення, ураження електричним струмом, блискавкою та іонізуючим випромінюванням, інші ушкодження, отримані внаслідок аварій,

пожеж, стихійного лиха (землетруси, зсуви, повені, урагани та інші надзвичайні події), контакту з тваринами, комахами та іншими представниками фауни і флори, що призвели до втрати працівником працездатності на один робочий день чи більше або до необхідності переведення потерпілого на іншу (легшу) роботу терміном не менш як на один робочий день, а також випадки смерті на підприємстві.

Про кожний нещасний випадок свідок, працівник, який його виявив, або сам потерпілий повинні негайно повідомити безпосереднього керівника робіт чи іншу уповноважену особу підприємства і вжити заходів до надання необхідної допомоги.

Керівник робіт (уповноважена особа підприємства) у свою чергу зобов'язаний:

- терміново організувати надання медичної допомоги потерпілому, у разі необхідності доставити його до лікувально-профілактичного закладу;
- повідомити про те, що сталося, роботодавця, відповідну профспілкову організацію;
- зберегти до прибуття комісії з розслідування обстановку на робочому місці та устаткування у такому стані, в якому вони були на момент події (якщо це не загрожує життю і здоров'ю інших працівників і не призведе до більш тяжких наслідків), а також вжити заходів до недопущення подібних випадків.

Роботодавець, одержавши повідомлення про нещасний випадок, крім випадків із смертельним наслідком та групових, організує його розслідування і утворює комісію з розслідування.

У разі групового нещасного випадку, нещасного випадку із смертельним наслідком, роботодавець зобов'язаний негайно передати засобами зв'язку повідомлення за встановленою формою:

- відповідному територіальному органу Держпраці
- відповідному органу прокуратури за місцем виникнення нещасного випадку;
- відповідному робочому органу виконавчої дирекції Фонду;
- органу, до сфери управління якого належить це підприємство (у разі його відсутності - відповідній місцевій держадміністрації або виконавчому органу місцевого самоврядування);
- відповідній установі (закладу) санітарно-епідеміологічної служби у разі виявлення гострих професійних захворювань (отруень);
- профспілковій організації, членом якої є потерпілий;
- вищестоящому профспілковому органу;
- відповідному органу з питань захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та іншим органам (у разі необхідності).

Такі нещасні випадки підлягають спеціальному розслідуванню.

До складу комісії з розслідування включаються:

- керівник (спеціаліст) служби охорони праці або посадова особа (спеціаліст), на яку роботодавцем покладено виконання функцій спеціаліста з питань охорони праці (голова цієї комісії),
- керівник структурного підрозділу або головний спеціаліст,
- представник профспілкової організації, членом якої є потерпілий, або уповноважений трудового колективу з питань охорони праці, якщо потерпілий не є членом профспілки,
- інші особи.

У разі настання нещасного випадку з можливою інвалідністю до складу комісії з розслідування включається також представник відповідного робочого органу виконавчої дирекції Фонду.

У разі виявлення гострого професійного захворювання (отруєння) до складу комісії з розслідування включається також спеціаліст відповідної установи (закладу) державної санітарно-епідеміологічної служби та відповідного робочого органу виконавчої дирекції Фонду.

Потерпілий або його довірена особа має право брати участь в розслідуванні нещасного випадку.

У разі настання нещасного випадку з особою, яка забезпечує себе роботою самостійно, за умови добровільної сплати нею внесків на державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві розслідування організує відповідний робочий орган виконавчої дирекції Фонду. Головою комісії з розслідування призначається представник відповідного робочого органу виконавчої дирекції Фонду, а до складу цієї комісії включається потерпілий або його довірена особа, спеціаліст з охорони праці відповідної місцевої держадміністрації або виконавчого органу місцевого самоврядування, представник профспілкової організації, членом якої є потерпілий.

Комісія з розслідування зобов'язана протягом трьох діб:

- обстежити місце нещасного випадку, опитати свідків і осіб, які причетні до нього, та одержати пояснення потерпілого, якщо це можливо;
- визначити відповідність умов і безпеки праці вимогам нормативно-правових актів про охорону праці;
- з'ясувати обставини і причини, що призвели до нещасного випадку, визначити, пов'язаний чи не пов'язаний цей випадок з виробництвом;
- визначити осіб, які допустили порушення нормативно-правових актів про охорону праці, а також розробити заходи щодо запобігання подібним нещасним випадкам;
- скласти акт розслідування нещасного випадку за формою Н-5 у двох примірниках, а також акт за формою Н-1 або акт за формою НТ про потерпілого у шести примірниках і передати його на затвердження роботодавцю;
- у випадках виникнення гострих професійних захворювань (отруєнь), крім акта за формою Н-1, складається також карта обліку професійного захворювання (отруєння) за формою П-5.

До першого примірника акта розслідування нещасного випадку за формою Н-5 (далі - акт розслідування нещасного випадку) додаються акт за формою Н-1 або НТ, пояснення свідків, потерпілого, витяги з експлуатаційної документації, схеми, фотографії та інші документи, що характеризують стан робочого місця (устаткування, машини, апаратура тощо), у разі необхідності також медичний висновок про наявність в організмі потерпілого алкоголю, отруйних чи наркотичних речовин.

Нещасні випадки, про які складаються акти за формою Н-1 або НТ, беруться на облік і реєструються роботодавцем у спеціальному журналі.

Роботодавець повинен розглянути і затвердити акти за формою Н-1 або НТ протягом доби після закінчення розслідування, а щодо випадків, які сталися за межами підприємства, - протягом доби після одержання необхідних матеріалів.

Затверджені акти протягом трьох діб надсилаються:

- потерпілому або його довірній особі разом з актом розслідування нещасного випадку;

- керівникові цеху або іншого структурного підрозділу, дільниці, місця, де стався нещасний випадок, для здійснення заходів щодо запобігання подібним випадкам;
- відповідному робочому органу виконавчої дирекції Фонду разом з копією акта розслідування нещасного випадку;
- відповідному територіальному органу Держпраці;
- профспілковій організації, членом якої є потерпілий;
- керівникові (спеціалістові) служби охорони праці підприємства або посадовій особі (спеціалісту), на яку роботодавцем покладено виконання функцій спеціаліста з питань охорони праці.

Копія акта за формою Н-1 надсилається органу, до сфери управління якого належить підприємство. У разі виявлення гострого професійного захворювання копія акта за формою Н-1 та карта обліку гострого професійного захворювання за формою П-5 надсилається також до відповідної установи державної санітарно-епідеміологічної служби.

Акти розслідування нещасного випадку, акти за формою Н-1 або НТ разом з матеріалами розслідування підлягають зберіганню протягом 45 років на підприємстві, працівником якого є (був) потерпілий.

По закінченні періоду тимчасової непрацездатності або у разі смерті потерпілого роботодавець, який бере на облік нещасний випадок, складає повідомлення про наслідки нещасного випадку за формою Н-2 і в десятиденний термін надсилає його організаціям і посадовим особам, яким надсилався акт за формою Н-1 або НТ. Повідомлення про наслідки нещасного випадку обов'язково додається до акта за формою Н-1 або НТ і підлягає зберіганню разом з ним.

2.3. Порядок проведення спеціального розслідування нещасного випадку

Спеціальне розслідування організовує роботодавець (якщо постраждав сам роботодавець, - орган, до сфери управління якого належить підприємство, а у разі його відсутності - відповідна місцева держадміністрація або виконавчий орган місцевого самоврядування). Розслідування проводиться комісією із спеціального розслідування, яка призначається наказом керівника територіального органу Держнаглядохоронпраці за погодженням з органами, представники яких входять до складу цієї комісії.

До складу комісії із спеціального розслідування включаються: посадова особа органу державного нагляду за охороною праці (голова комісії), представник відповідного робочого органу виконавчої дирекції Фонду, представники органу, до сфери управління якого належить підприємство, а у разі його відсутності - відповідної місцевої держадміністрації або виконавчого органу місцевого самоврядування, роботодавця, профспілкової організації, членом якої є потерпілий, вищестоящого профспілкового органу або уповноважений трудового колективу з питань охорони праці, якщо потерпілий не є членом профспілки, а у разі розслідування випадків виявлення гострих професійних захворювань (отруєнь) також спеціаліст відповідної установи (закладу) державної санітарно-епідеміологічної служби.

Залежно від конкретних умов (кількості загиблих, характеру і можливих наслідків аварії тощо) до складу комісії із спеціального розслідування можуть бути включені спеціалісти відповідного органу з питань захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій, представники органів охорони здоров'я та інших органів.

Спеціальне розслідування групового нещасного випадку, під час якого загинуло 2 - 4 особи, проводиться комісією, яка призначається наказом керівника Держпраці; і або його територіального органу, а випадку, під час якого загинуло 5 і більше осіб або травмовано 10 і більше осіб, проводиться комісією, яка призначається наказом Держпраці, якщо з цього приводу не було прийнято спеціального рішення Кабінету Міністрів України.

Спеціальне розслідування нещасних випадків проводиться протягом не більше 10 робочих днів. У разі необхідності встановлений термін може бути продовжений органом, який призначив розслідування.

За результатами розслідування складається акт спеціального розслідування за формою Н-5, а також оформляються інші матеріали, передбачені Положенням, у тому числі карта обліку професійного захворювання (отруєння) на кожного потерпілого за формою П-5, якщо нещасний випадок пов'язаний з гострим професійним захворюванням (отруєнням).

Акт за формою Н-1 або НТ на кожного потерпілого складається відповідно до акта спеціального розслідування у двох примірниках, підписується головою та членами комісії із спеціального розслідування і затверджується роботодавцем протягом доби після одержання цих документів.

Для встановлення причин нещасних випадків і розроблення заходів щодо запобігання подібним випадкам комісія із спеціального розслідування має право вимагати від роботодавця утворення експертної комісії із залученням до її роботи за рахунок підприємства експертів - спеціалістів науково-дослідних, проектно-конструкторських та інших організацій, органів виконавчої влади та державного нагляду за охороною праці.

Перший примірник матеріалів розслідування залишається на підприємстві. Потерпілому або членам його сім'ї, довіреній особі надсилається затверджений акт за формою Н-1 або НТ разом з копією акта спеціального розслідування нещасного випадку.

2.4. Звітність та інформація про нещасні випадки, аналіз їх причин

Роботодавець на підставі актів за формою Н-1 складає державну статистичну звітність про потерпілих за формою, затвердженою Держкомстатом, і подає її в установленому порядку відповідним організаціям, а також несе відповідальність за її достовірність згідно із законодавством.

Роботодавець зобов'язаний проводити аналіз причин нещасних випадків за підсумками кварталу, півріччя і року та розробляти і здійснювати заходи щодо запобігання подібним випадкам.

Органи, до сфери управління яких належать підприємства, місцеві держадміністрації, виконавчі органи місцевого самоврядування зобов'язані аналізувати обставини і причини нещасних випадків за підсумками півріччя і року, доводити результати цього аналізу до відома підприємств, що належать до сфери їх управління, а також розробляти і здійснювати заходи щодо запобігання подібним випадкам.

Органи державного управління, державного нагляду за охороною праці, Фонд та профспілкові організації в межах своєї компетенції перевіряють ефективність профілактики нещасних випадків, вживають заходів до виявлення та усунення порушень.

Підприємства, органи, до сфери управління яких належать підприємства, а також Фонд ведуть облік усіх пов'язаних з виробництвом нещасних випадків.

Про затвердження Порядку розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві : Постанова КМУ від 17 квітня 2019 р. № 337

2.5. Розслідування та облік професійних захворювань

Розслідуванню підлягають усі вперше виявлені випадки хронічних професійних захворювань і отруєнь (далі - професійні захворювання).

Професійний характер захворювання визначається експертною комісією у складі спеціалістів лікувально-профілактичного закладу, якому надано таке право МОЗ.

На кожного хворого клініками науково-дослідних інститутів, відділеннями професійних захворювань лікувально-профілактичних закладів складається повідомлення за формою П-3. Протягом трьох діб після встановлення остаточного діагнозу повідомлення надсилається роботодавцю або керівнику підприємства, шкідливі виробничі фактори на якому призвели до виникнення професійного захворювання, відповідній установі (закладу) державної санітарно-епідеміологічної служби та лікувально-профілактичному закладу, які обслуговують це підприємство, відповідному робочому органу виконавчої дирекції Фонду.

Роботодавець організовує розслідування кожного випадку виявлення професійного захворювання протягом десяти робочих днів з моменту одержання повідомлення.

Розслідування випадку професійного захворювання проводиться комісією у складі представників: відповідної установи (закладу) державної санітарно-епідеміологічної служби (голова комісії); лікувально-профілактичного закладу; підприємства; профспілкової організації, членом якої є хворий; або уповноваженого трудового колективу з питань охорони праці, якщо хворий не є членом профспілки; відповідного робочого органу виконавчої дирекції Фонду.

Комісія з розслідування зобов'язана:

- скласти програму розслідування причин професійного захворювання;
- розподілити функції між членами комісії;
- розглянути питання про необхідність залучення до її роботи експертів;
- провести розслідування обставин та причин професійного захворювання;
- скласти акт розслідування за формою П-4, у якому зазначити заходи щодо запобігання розвитку професійного захворювання, забезпечення нормалізації умов праці, а також назвати осіб, які не виконали відповідні вимоги (правила, гігієнічні регламенти).

Акт розслідування причин професійного захворювання складається комісією з розслідування у шести примірниках протягом трьох діб після закінчення розслідування та надсилається роботодавцем хворому, лікувально-профілактичному закладу, який обслуговує це підприємство, робочому органу виконавчої дирекції Фонду та профспілковій організації, членом якої є хворий. Один примірник акта надсилається відповідній установі (закладу) державної санітарно-епідеміологічної служби для аналізу і контролю за здійсненням заходів.

Перший примірник акта розслідування залишається на підприємстві, де зберігається протягом 45 років.

Роботодавець зобов'язаний у п'ятиденний термін після закінчення розслідування причин професійного захворювання розглянути його матеріали та видати наказ про заходи щодо запобігання професійним захворюванням, а також про

притягнення до відповідальності осіб, з вини яких допущено порушення санітарних норм і правил, що призвели до виникнення професійного захворювання.

Реєстрація та облік випадків професійних захворювань ведеться в у спеціальному журналі. До цього журналу також вносяться дані щодо працездатності кожного працівника, в якого виявлено професійне захворювання.

Установи (заклади) державної санітарно-епідеміологічної служби на підставі актів розслідування випадків професійних захворювань складають карти обліку професійних захворювань за формою П-5. Ці карти і записи на магнітних носіях зберігаються у відповідній установі (закладі) державної санітарно-епідеміологічної служби та в МОЗ протягом 45 років.

2.6. Розслідування та облік аварій

Про аварію свідок повинен негайно повідомити безпосереднього керівника робіт або іншу посадову особу підприємства, які в свою чергу зобов'язані повідомити роботодавця.

Роботодавець або особа, яка керує виробництвом під час зміни, зобов'язані діяти згідно з планом ліквідації аварії, вжити першочергових заходів щодо рятування потерпілих і надання їм медичної допомоги, запобігання подальшому поширенню аварії, встановлення меж небезпечної зони та обмеження доступу до неї людей.

На підприємстві згідно з вимогами законодавчих та інших нормативно-правових актів з питань захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та охорони праці повинні бути розроблені і затверджені роботодавцем:

- план попередження надзвичайних ситуацій, у якому визначаються можливі аварії та інші надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру, прогнозуються наслідки, визначаються заходи щодо їх ліквідації, терміни виконання, а також сили і засоби, що для цього залучаються;
- план ліквідації аварій (надзвичайних ситуацій), у якому перелічуються всі можливі аварії та інші надзвичайні ситуації, визначаються дії посадових осіб і працівників підприємства під час їх виникнення, обов'язки працівників професійних аварійно-рятувальних служб або працівників інших підприємств, які залучаються до ліквідації надзвичайних ситуацій.

Роботодавець або уповноважена ним особа зобов'язаний негайно повідомити про аварію територіальний орган Держнаглядохоронпраці, орган, до сфери управління якого належить підприємство, відповідну місцеву держадміністрацію або виконавчий орган місцевого самоврядування, штаб цивільної оборони та з надзвичайних ситуацій, прокуратуру за місцем виникнення аварії і відповідний профспілковий орган, а в разі травмування або загибелі працівників також відповідний робочий орган виконавчої дирекції Фонду.

Розслідування аварій з нещасними випадками проводиться згідно вимог Положення про розслідування нещасних випадків.

Розслідування аварій без нещасних випадків проводиться комісіями з розслідування, що утворюються.

Головою комісії призначається представник органу, до сфери управління якого належить підприємство, місцевого органу виконавчої влади або представник органу державного нагляду за охороною праці чи ДСНС.

У ході розслідування комісія з розслідування визначає характер аварії, з'ясовує обставини, що спричинили її, встановлює факти порушення вимог законодавства та нормативних актів з питань охорони праці, цивільної оборони, правил експлуатації

устаткування та технологічних регламентів, визначає якість виконання будівельно-монтажних робіт або окремих вузлів, конструкцій, їх відповідність вимогам технічних і галузевих нормативних актів та проекту, встановлює осіб, що несуть відповідальність за виникнення аварії, намічає заходи щодо ліквідації її наслідків та запобігання подібним аваріям.

Комісія з розслідування зобов'язана протягом десяти робочих днів розслідувати аварію і скласти акт за формою Н-5. Шкода, заподіяна аварією, визначається з урахуванням втрат, зазначених у додатку Положення про розслідування.

Залежно від характеру аварії у разі необхідності проведення додаткових досліджень або експертизи зазначений термін може бути продовжений органом, який призначив комісію.

За результатами розслідування аварії роботодавець видає наказ, яким відповідно до висновків комісії з розслідування затверджує заходи щодо запобігання подібним аваріям і притягає до відповідальності працівників за порушення законодавства про охорону праці.

Перший примірник акта розслідування аварії, внаслідок якої не сталося нещасного випадку, зберігається на підприємстві до завершення термінів здійснення заходів, визначених комісією з розслідування, але не менше двох років.

Роботодавець зобов'язаний проаналізувати причини аварії та розробити заходи щодо запобігання подібним аваріям у подальшому.

Державна статистична звітність щодо аварій затверджується Держкомстатом за поданням Держнаглядохоронпраці.

Письмову інформацію про здійснення заходів, запропонованих комісією з розслідування, роботодавець подає організаціям, представники яких брали участь у розслідуванні, у терміни, зазначені в акті розслідування аварії.

2. Розслідування та облік нещасних випадків у правоохоронних органах України

Нещасний випадок із працівником поліції, на відміну від нещасного випадку з цивільною особою, має свій аспект – це пов'язано з тим, що специфіка діяльності органів внутрішніх справ призводить до екстремальних ситуацій, при яких виникає загроза життю і здоров'ю як для працівників ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ, так і для оточуючих їх цивільних громадян.

Врегулювання питань, пов'язаних із розслідуванням та веденням обліку нещасних випадків, що сталися в органах і підрозділах внутрішніх справ України регламентується наказом МВС України від 27.12.2002 № 1346 “Про затвердження Порядку розслідування та обліку нещасних випадків, професійних захворювань та аварій, що сталися в органах і підрозділах системи МВС України”(останні зміни до цього Порядку були внесені 10.06.2015 Наказом МВС України N 677)

Даний наказ МВС України визначає: класифікацію нещасних випадків, порядок повідомлення безпосереднього начальника про нещасні випадки, порядок проведення звичайного і спеціального розслідування та порядок звітності про нещасні випадки.

Розслідуванню підлягають раптові погіршення стану здоров'я, поранення, травми, у тому числі отримані внаслідок тілесних ушкоджень, заподіяних іншою особою, гострі професійні захворювання і гострі професійні та інші отруєння, теплові удари, опіки, обмороження, утоплення, ураження електричним струмом, блискавкою та іонізуючим випромінюванням, інші ушкодження, отримані внаслідок аварій,

пожеж, стихійного лиха (землетруси, зсуви, повені, урагани та інші надзвичайні події), контакту з тваринами, комахами та іншими представниками фауни і флори, що призвели до втрати працівником працездатності на один робочий день чи більше або до необхідності переведення потерпілого на іншу (легшу) роботу терміном не менш як на один робочий день, а також випадки смерті в підрозділі (далі - нещасні випадки).

До гострих професійних захворювань і гострих професійних отруєнь належать випадки, що сталися після одноразового (протягом не більше однієї робочої зміни) впливу небезпечних факторів, шкідливих речовин.

Гострі професійні захворювання спричиняються дією хімічних речовин, неіонізуючих та іонізуючих випромінювань, значним фізичним навантаженням та перенапруженням окремих органів і систем людини. До них належать також інфекційні, паразитарні, алергічні захворювання тощо.

Гострі професійні отруєння спричиняються в основному шкідливими речовинами гостроспрямованої дії.

Випадки зникнення працівника під час виконання службових (посадових) обов'язків розслідуються відповідно до наказу МВС України № 1346.

Якщо комісія з розслідування, виходячи з конкретних обставин, дійде висновку, що зникнення працівника пов'язане з можливістю нещасного випадку під час виконання службових (посадових) обов'язків, акт спеціального розслідування з такими висновками комісії видається сім'ї цього працівника або особі, яка представляє його інтереси, для звернення до суду із заявою про оголошення працівника померлим. Після оголошення судом працівника померлим керівник зобов'язаний відповідно до акта спеціального розслідування визнати цей нещасний випадок пов'язаним з виконанням службових (посадових) обов'язків, скласти акт за формою Н-1* і взяти цей випадок на облік.

Нещасні випадки в ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ України поділяються на такі різновиди:

- нещасний випадок, що трапився при виконанні службових обов'язків;
- нещасний випадок, що трапився в період проходження служби і не пов'язаний з виконанням службових обов'язків.

Нещасний випадок може бути визнаним таким, що *«трапився при виконанні службових обов'язків»*, якщо він стався в період проходження служби під час:

- припинення або запобігання злочинам або правопорушенням;
- вчинення дій із забезпечення особистої безпеки громадян, захисту їх прав і свобод;
- охорони і забезпечення громадського порядку;
- несення постової чи патрульної служби;
- виявлення і розкриття злочинів, розшуку осіб, що їх учинили;
- забезпечення безпеки дорожнього руху;
- участі в ліквідації наслідків аварії, пожежі, катастрофи, стихійного лиха та інших надзвичайних подій;
- виконання потерпілим трудових (посадових, функціональних) обов'язків за режимом роботи підрозділу, у тому числі у відрядженні;
- перебування на робочому місці, на території підрозділу або в іншому місці роботи чи служби (далі - робота) з моменту прибуття потерпілого в підрозділ до його відбуття, що фіксується відповідно до правил внутрішнього розпорядку

підрозділу, у тому числі протягом робочого та надурочного часу, або, за дорученням керівника, у неробочий час;

- підготовки до роботи та приведення в порядок після закінчення роботи знарядь праці, засобів захисту, одягу, а також здійснення заходів щодо особистої гігієни, пересування по території підприємства перед початком роботи і після її закінчення;

- проїзду на роботу чи з роботи на транспортному засобі, що належить підрозділу, або іншому транспортному засобі відповідно до укладеного договору;

- проведення навчання, тренувань, обов'язкових фізичних занять у встановлений час, участі в спортивних змаганнях, професійних та кваліфікаційних конкурсах;

- використання власного транспорту в інтересах підрозділу з дозволу або за письмовим дорученням керівника підрозділу;

- провадження дій в інтересах підрозділу, у якому проходить службу (працює) потерпілий;

- прямування працівника до об'єкта (між об'єктами) обслуговування за затвердженими маршрутами;

- прямування потерпілого до місця чи з місця відрядження згідно з установленим завданням про відрядження.

Комісія з розслідування також визнає, що «нещасний випадок трапився при виконанні службових обов'язків», якщо він стався в період проходження служби внаслідок:

- безпосереднього впливу правопорушника (злочинця) на працівника (учинення опору, захват заручником, напад на працівника, який перебуває не при виконанні службових обов'язків, з метою помсти за законні дії з припинення правопорушення, затримання або викриття правопорушника в період служби тощо);

- спроби самогубства працівника під впливом психофізіологічних, небезпечних та шкідливих факторів, пов'язаних з виконанням службових обов'язків;

- травмування внаслідок нестатутних відносин (у разі відсутності вини потерпілого);

- раптового погіршення стану здоров'я працівника під час виконання ним трудових (посадових) обов'язків (у разі відсутності наступних умов: порушення потерпілим службової (трудової), дисципліни, під час скоєння злочинів або інших правопорушень, якщо ці дії підтверджені рішенням суду), що визнається пов'язаним з виконанням службових обов'язків за умови, що погіршення стану здоров'я працівника сталося внаслідок впливу небезпечних чи шкідливих виробничих факторів, що підтверджено медичним висновком, або якщо потерпілий не проходив медичного огляду, передбаченого законодавством, а робота, що виконувалася, протипоказана потерпілому відповідно до медичного висновку про стан його здоров'я.

Медичний висновок щодо зв'язку погіршення стану здоров'я працівника з впливом на нього небезпечних чи шкідливих виробничих факторів або щодо протипоказання за станом здоров'я працівника виконувати зазначену роботу видається лікувально-профілактичним закладом за місцем лікування потерпілого на запит керівника підрозділу чи голови комісії з розслідування;

До категорії *«нещасний випадок, що трапився при виконанні службових обов'язків»* також належать нещасні випадки, які виникли за таких обставин:

- унаслідок безпосереднього впливу правопорушника (злочинця) на працівника

(учинення опору, захват заручником, напад на працівника, який перебуває не при виконанні службових обов'язків, з метою помсти за законні дії з припинення правопорушення, затримання або викриття правопорушника в період служби тощо);

- при ліквідації аварій, пожеж, стихійних явищ або їх наслідків;
- при виконанні службового або громадського обов'язку з рятування людського життя, охорони державного, громадського або особистого майна громадян, захисту їх честі та гідності;
- в інших випадках, передбачених законодавчими актами України та нормативно-правовими актами МВС України.

До *«нещасного випадку, що трапився в період проходження служби і не пов'язаний з виконанням службових обов'язків»*, відноситься нещасний випадок (у тому числі поранення) що стався:

- за обставин, не пов'язаних з виконанням службових обов'язків, у вище зазначених у пунктах;
- унаслідок отруєння алкоголем, наркотичними або іншими отруйними речовинами, а також унаслідок їх дії (асфіксія, інсульт, зупинка серця тощо) за наявності медичного висновку, якщо це не викликано застосуванням цих речовин із службовою метою або порушення вимог безпеки щодо їх зберігання і транспортування або якщо потерпілий, який перебував у стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння, був відсторонений від служби (роботи) згідно з установленим порядком;
- під час скоєння злочинів або інших правопорушень, якщо ці дії підтверджені рішенням суду;
- у разі природної смерті або самогубства, за винятком вище зазначених випадків, що підтверджено висновками судово-медичної експертизи та органів прокуратури;
- унаслідок порушення потерпілим службової (трудової) дисципліни.

Залежно від тяжкості наслідків нещасного випадку розслідування може бути:

загальне - травмування одного працівника без смертельного наслідку;

спеціальне - травмування 2-х і більше працівників або зі смертельним наслідком, випадки смерті в підрозділі або випадки зникнення працівників.

За результатами будь-якого із зазначених вище розслідувань комісією складаються акти:

- акт розслідування нещасного випадку Н-5 – у всіх випадках
- акт за формою Н-1, якщо нещасний випадок стався при виконанні службових обов'язків та при виконання службових обов'язків пов'язаних з безпосередньою участю в охороні громадського порядку, громадської безпеки та у боротьбі зі злочинністю;
- акт за формою НТ (невиробничий травматизм), якщо нещасний випадок стався в період проходження служби і не пов'язаний з виконанням службових обов'язків.

Акт форми Н-1 дає право потерпілому на відшкодування завданої йому шкоди і виплати йому допомоги Фондом соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань. Акт форми НТ такого права не дає.

Про кожний нещасний випадок працівник, який його виявив, або сам потерпілий повинні негайно повідомити безпосереднього керівника робіт чи іншу посадову особу підрозділу і вжити заходів до надання необхідної допомоги.

Керівник (посадова особа) зобов'язаний терміново організувати надання медичної допомоги потерпілому, а також повідомити про те, що сталося, керівника підрозділу, інспекцію державного нагляду за охороною праці при ГУМВС, УМВС. У разі нещасного випадку (поранення), що стався внаслідок пожежі, повідомити місцеві органи державної пожежної охорони, а при гострому професійному захворюванні чи отруєнні - санітарну епідеміологічну станцію системи МВС України.

У разі нещасного випадку (у тому числі поранення) з працівником головного управління, самостійного управління, департаменту чи відділу центрального апарату МВС, підрозділу прямого підпорядкування МВС України, розташованого в м. Києві, керівник зобов'язаний повідомити про це відділ державного нагляду за охороною праці Департаменту матеріального забезпечення МВС.

Якщо нещасний випадок (у тому числі поранення) стався з працівником підрозділу прямого підпорядкування МВС України, розташованого в межах Автономної Республіки Крим, області, м. Севастополя, керівник зобов'язаний повідомити про це відповідну службу охорони праці УМЗ, ВМЗ ГУМВС, УМВС.

Крім того, керівник зобов'язаний зберегти до прибуття комісії з розслідування обстановку в тому стані, у якому вона була на момент події (якщо це не загрожує життю і здоров'ю інших працівників), а також ужити заходів до недопущення подібних випадків.

Лікувально-профілактичний заклад системи МВС про кожне звернення потерпілого з посиланням на нещасний випадок або поранення повинен протягом доби повідомити керівника підрозділу, де працює потерпілий, відповідну санітарно-епідеміологічну службу (при виявленні гострого професійного захворювання чи отруєння).

Керівник підрозділу, одержавши повідомлення про нещасний випадок (у тому числі поранення), крім випадків зі смертельним наслідком та групових випадків травматизму, наказом або розпорядженням організовує його розслідування комісією не менше ніж три особи. До складу комісії включаються:

- керівник служби охорони праці підрозділу (голова комісії);
- безпосередній або прямий начальник структурного підрозділу, де працює потерпілий;
- спеціаліст санітарно-епідеміологічної служби (при гострих професійних захворюваннях чи отруєннях);
- психолог (у разі спроби самогубства працівника);
- інші посадові особи (при необхідності).

До складу комісії не включається керівник, що безпосередньо керував проведенням робіт, при виконанні яких стався нещасний випадок чи поранення.

У підрозділах, де немає спеціалістів з охорони праці, головою комісії з розслідування призначається посадова особа, на яку наказом керівника покладені функції з питань охорони праці в порядку сумісництва.

Комісія зобов'язана протягом **трьох діб** :

- обстежити місце події.
- опитати свідків і осіб, причетних до неї.
- одержати пояснення потерпілого, якщо це можливо.
- визначити відповідність умов служби, праці чи навчання вимогам нормативно-правових актів про охорону праці.

- з'ясувати обставини і причини, що призвели до нещасного випадку чи поранення.

- визначити осіб, які допустили порушення нормативно-правових актів.

- розробити заходи щодо запобігання подібним випадкам.

На підставі проведеного розслідування комісія складає акт розслідування за формою Н-5 (у трьох примірниках) та акт за формою Н-1 або НТ (у п'яти примірниках), де зазначається висновок, що нещасний випадок або поранення сталися:

- при виконанні службових обов'язків;

- при виконанні службових обов'язків пов'язаних з безпосередньою участю в охороні громадського порядку, громадської безпеки, у боротьбі зі злочинністю;

- в період проходження служби і не пов'язаний з виконанням службових обов'язків.

У разі необхідності встановлений термін розслідування може бути продовжений керівником, який призначив комісію.

Нещасні випадки і поранення, про які складаються акти за формою Н-1 або НТ, реєструються у підрозділі в журналі за встановленою формою.

Керівник підрозділу протягом однієї доби повинен розглянути і затвердити надані комісією акти за формою Н-1 (НТ), а також протягом трьох діб долучити його до особової справи потерпілого та надіслати:

- потерпілому або його довіреній особі (разом з актом розслідування нещасного випадку Н-5);

- керівнику відповідної служби державного нагляду за охороною праці МВС, ГУМВС, УМВС (разом з актом розслідування нещасного випадку (поранення) за формою Н-5 і копіями інших матеріалів розслідування);

- до служби охорони праці підрозділу, де працює потерпілий;

- вищестоящому органу управління даного підрозділу.

На вимогу потерпілого керівник зобов'язаний ознайомити потерпілого або особу, яка представляє його інтереси, з матеріалами розслідування нещасного випадку.

Акти розслідування нещасного випадку та акти за формою Н-1 (НТ) разом з матеріалами розслідування **зберігаються в підрозділі протягом 45 років**. Інші примірники акта та його копії зберігаються до здійснення всіх зазначених у ньому заходів, але не менш ніж п'ять років. У разі ліквідації підрозділу акти розслідування нещасного випадку передаються правонаступникові, який бере на облік ці нещасні випадки. У разі його відсутності правонаступника - акти передаються до відповідного архіву.

Після закінчення періоду тимчасової непрацездатності або у разі смерті потерпілого керівник підрозділу складає повідомлення про наслідки нещасного випадку і в десятиденний термін надсилає його організаціям і посадовим особам, яким надсилався акт за формою Н-1. Це повідомлення про наслідки нещасного випадку обов'язково долучається до акта за формою Н-1 і підлягає зберіганню разом з ним.

Контроль за своєчасним і об'єктивним розслідуванням нещасних випадків здійснюють служби державного нагляду за охороною праці системи МВС України відповідно до їх компетенції та повноважень.

Порядок проведення спеціального розслідування у правоохоронних органах України

Спеціальному розслідуванню підлягають:

- випадки загибелі працівників;
- групові нещасні випадки, які сталися одночасно з двома і більше працівниками, незалежно від тяжкості ушкодження їх здоров'я;
- випадки смерті в підрозділі;
- випадки зникнення працівників.

Про груповий нещасний випадок (у тому числі поранення), випадок загибелі працівника, випадок природної смерті в підрозділі, а також про випадок зникнення працівника керівник підрозділу зобов'язаний негайно (у встановленому порядку) направити повідомлення за встановленою формою:

- черговій частині органу, до сфери управління якого належить підрозділ;
- відповідному органу прокуратури за місцем виникнення нещасного випадку;
- відповідній службі державного нагляду за охороною праці системи МВС України (служба охорони праці УМЗ, ВМЗ ГУМВС, УМВС терміново повідомляє відділ державного нагляду за охороною праці Департаменту матеріального забезпечення МВС);
- відповідній СЕС системи МВС України - у разі виявлення гострих професійних захворювань (отруєнь);
- відповідному органу з питань захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та іншим органам (у разі необхідності).

Зазначені органи (організації) повідомляють про відповідну подію свої вищі органи (організації) згідно з установленим порядком.

Таке повідомлення надсилається також у разі, якщо смерть потерпілого настала внаслідок нещасного випадку (у тому числі поранення), що стався раніше. Спеціальне розслідування щодо цього випадку здійснюється у встановленому порядку з використанням матеріалів раніше проведеного розслідування.

Спеціальне розслідування групового нещасного випадку, нещасного випадку зі смертельним наслідком, випадку зникнення працівника підрозділу організовує наказом (розпорядженням) керівник органу, до сфери управління якого належить цей підрозділ.

До складу комісії із спеціального розслідування включаються заступник керівника органу, до сфери управління якого належить цей підрозділ (голова комісії) та представники: служб внутрішньої безпеки та розслідувань, державного нагляду за охороною праці системи МВС України, управління (відділу) роботи з персоналом, органу, до сфери управління якого належить підрозділ, керівник підрозділу, де стався випадок. У разі необхідності до складу комісії включаються представники інших підрозділів.

При груповому нещасному випадку (у тому числі поранення), коли серед постраждалих є працівник, що працює за наймом, до складу комісії зі спеціального розслідування включаються, за погодженням, представники територіальних органів центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони праці та Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань.

Комісія зі спеціального розслідування нещасного випадку (у тому числі поранення), що трапився під час виконання оперативно-розвідувальних завдань,

ліквідації масових безпорядків, за рішенням керівника органу, до сфери управління якого належить підрозділ може мати інший склад.

При розслідуванні гострих професійних захворювань (отруєнь) для роботи в комісії залучається спеціаліст відповідної СЕС системи МВС України, а в разі самогубства працівника - психолог.

Залежно від конкретних умов (характеру і можливих наслідків аварії тощо) до складу комісії можуть включатися представники інших відомств, місцевого органу виконавчої влади, профспілкових організацій, членами яких є потерпілі.

Спеціальне розслідування нещасних випадків (у тому числі поранень) проводиться протягом **не більше 10 робочих днів**. У разі необхідності встановлений термін може бути продовжений керівником органу, який призначив розслідування.

За результатами розслідування складається акт спеціального розслідування за формою Н-5, а також оформляються інші матеріали, у тому числі карта обліку професійного захворювання (отруєння) на кожного потерпілого, якщо нещасний випадок пов'язаний з гострим професійним захворюванням (отруєнням).

В акті спеціального розслідування нещасного випадку, який стався внаслідок аварії, зазначаються категорія аварії та розмір заподіяної під час цієї аварії матеріальної шкоди.

Акт спеціального розслідування підписується головою і всіма членами комісії із спеціального розслідування.

У разі незгоди зі змістом акта член комісії у письмовій формі викладає свою окрему думку.

Акт за формою Н-1* (НТ*) на кожного потерпілого складається відповідно до акта спеціального розслідування у двох примірниках, підписується головою та членами комісії із спеціального розслідування і затверджується керівником вищого підрозділу протягом доби після одержання цих документів.

У разі розходження думок членів комісії із спеціального розслідування керівник органу, який її призначив, розглядає разом з членами комісії матеріали розслідування і може призначити нове розслідування. Рішення про складання акта за формою Н-1* (НТ*) і взяття нещасного випадку (у тому числі поранення) на облік може прийняти керівництво відділу державного нагляду за охороною праці Департаменту матеріального забезпечення МВС.

Для встановлення причин нещасних випадків (у тому числі поранень) і розроблення заходів щодо запобігання подібним випадкам комісія із спеціального розслідування має право вимагати від керівника підрозділу створення експертної комісії із залученням експертів-спеціалістів науково-дослідних, проектно-конструкторських та інших організацій, органів виконавчої влади та державного нагляду за охороною праці.

Після ознайомлення з необхідними матеріалами, обстеження місця події та проведення необхідних розрахунків експертна комісія складає висновок, у якому стисло викладаються обставини, визначаються причини травмування, гострого професійного захворювання (отруєння), зазначаються допущені порушення вимог нормативно-правових актів про охорону праці, а також заходи щодо запобігання подібним випадкам. Висновок експертної комісії викладається чітко, у стверджувальній формі.

Комісія із спеціального розслідування нещасного випадку (у тому числі поранення) у разі необхідності може додатково залучати незалежну експертну комісію.

Медичні заклади системи МВС України зобов'язані згідно із законодавством видавати на запит посадової особи служби державного нагляду за охороною праці відповідні матеріали та висновки у визначені цим Порядком терміни розслідування. За необхідності ці служби надсилають відповідні запити до судово-медичної експертизи (інших медичних закладів), прокуратури та інших органів.

Під час розслідування керівник підрозділу зобов'язаний:

- забезпечити, у разі потреби, фотозйомку місця нещасного випадку (у тому числі поранення), пошкоджених об'єктів, транспортних засобів, машин, устаткування, інструментів, засобів індивідуального захисту, а також надати необхідну документацію та інші матеріали;
- надати транспорт, засоби зв'язку, службові приміщення для роботи комісії із спеціального розслідування;
- у разі розслідування випадків виявлення гострого професійного захворювання (отруєння) організувати проведення медичного обстеження працівників відповідної служби підрозділу;
- забезпечити проведення необхідних лабораторних досліджень і випробувань, технічних розрахунків та інших робіт;
- організувати друкування, розмноження і оформлення в необхідній кількості матеріалів спеціального розслідування нещасного випадку.

Члени комісії із спеціального розслідування мають право одержувати письмові та усні пояснення від працівників підрозділу і свідків події, проводити їх опитування.

Члени комісії із спеціального розслідування повинні зустрітися з потерпілими або членами їхніх сімей, довіреними особами, розглянути і вирішити на місці соціальні питання або внести пропозиції про їх вирішення відповідним органам, а також дати роз'яснення потерпілим (сім'ям, довіреним особам) щодо їх прав та належної компенсації відповідно до законодавства.

Керівник підрозділу в п'ятиденний термін з моменту підписання акта спеціального розслідування нещасного випадку (у тому числі поранення) чи одержання припису посадової особи служби державного нагляду за охороною праці щодо взяття на облік нещасного випадку зобов'язаний розглянути ці матеріали і видати наказ про здійснення запропонованих заходів щодо запобігання надалі подібним випадкам, а також притягнути до відповідальності працівників, які допустили порушення законодавства (нормативно-правових актів) про охорону праці.

Про здійснення запропонованих заходів керівник у письмовій формі повідомляє служби, які брали участь у розслідуванні, у терміни, зазначені в акті спеціального розслідування.

До матеріалів спеціального розслідування нещасного випадку (у тому числі поранення) належать:

- копія відповідного наказу (розпорядження) про організацію спеціального розслідування нещасного випадку;
- акт спеціального розслідування нещасного випадку;
- протокол огляду місця, де стався нещасний випадок, за встановленою формою (додаток 9);
- ескіз місця нещасного випадку (у тому числі поранення) за встановленою формою, необхідні плани, схеми, фотознімки місця події, пошкодженого об'єкта, транспортного засобу, обладнання, устаткування тощо;

- протоколи рішень комісії із спеціального розслідування про розподіл функцій між членами цієї комісії, які беруть участь у розслідуванні, та про призначення експертної комісії;

- припис посадової особи служби державного нагляду за охороною праці (якщо він видавався);

- копія акта за формою Н-1* (НТ*) на кожного потерпілого окремо;

- висновки експертиз (науково-технічної, медичної тощо), якщо такі проводилися;

- медичний висновок про причини смерті або характер травми потерпілого, а також про наявність в його організмі алкоголю чи наркотиків;

- висновок лікувально-профілактичного закладу про розслідування випадків виявлення гострих професійних захворювань (отруєнь), результати вимірів і лабораторних досліджень виробничих факторів трудового процесу;

- протоколи опитувань та пояснювальні записки потерпілих, свідків та інших осіб, причетних до нещасного випадку;

- копії документів про проходження потерпілим навчання та інструктажів з охорони праці, особистої безпеки;

- копії приписів, що стосуються нещасного випадку, виданих керівнику державними інспекторами до настання нещасного випадку (у тому числі поранення) і під час його розслідування;

- витяги із законодавчих та інших нормативно-правових актів про охорону праці, особистої безпеки, вимоги яких були порушені;

- довідка про матеріальну шкоду, заподіяну нещасним випадком (у тому числі пораненням), та надання потерпілому чи членам його сім'ї матеріальної допомоги;

- копія наказу керівника.

Керівник у п'ятиденний термін після закінчення спеціального розслідування нещасного випадку (у тому числі поранення) надсилає матеріали:

- прокуратурі; служби охорони праці УМЗ, ВМЗ ГУМВС, УМВС;

- відділу державного нагляду за охороною праці Департаменту матеріального забезпечення МВС, а в разі розслідування гострого професійного захворювання (отруєння) - також СЕС МВС, ГУМВС, УМВС.

Відповідному департаменту, головному управлінню, самостійному управлінню чи відділу МВС надсилаються копії актів за формою Н-1* (НТ*) та акта спеціального розслідування (форма Н-5*).

Перший примірник матеріалів розслідування залишається в підрозділі і **зберігається протягом 45 років**. Копії актів за формою Н-1* (НТ*) та акта спеціального розслідування (форма Н-5*) надсилаються до особових справ потерпілих.

Потерпілому або членам його сім'ї, довірений особі надсилається затверджений акт за формою Н-1* (НТ*) разом з копією акта спеціального розслідування нещасного випадку за формою Н-5*.

Підрозділ МВС, ГУМВС, УМВС України та відповідна служба державного нагляду за охороною праці системи МВС України після одержання матеріалів спеціального розслідування розглядають обставини та причини смертельного або групового нещасного випадку, аналізують їх і за результатами аналізу розробляють необхідні заходи щодо запобігання подібним випадкам.

Звітність та інформація про нещасні випадки (у тому числі поранення), аналіз їх причин

Керівник підрозділу на підставі актів за формою Н-1* (НТ*) складає звітність про потерпілих і подає її в установленому МВС України порядку вищому органу, а також відповідає за її достовірність.

Керівник підрозділу зобов'язаний проводити аналіз причин нещасних випадків (у тому числі поранень) за підсумками кожного кварталу, розробляти і здійснювати заходи щодо запобігання подібним випадкам.

Підрозділи ГУМВС, УМВС України в областях та на транспорті, до сфери управління яких належить підрозділ, а також головні управління, самостійні управління та відділи МВС зобов'язані аналізувати обставини і причини нещасних випадків за підсумками кожного кварталу, доводити результати цього аналізу до відома підвідомчих підрозділів, а також розробляти і здійснювати заходи щодо запобігання подібним випадкам.

Служби державного нагляду за охороною праці системи МВС України в межах своєї компетенції перевіряють ефективність профілактики нещасних випадків (у тому числі поранень) і вживають заходів до виявлення та усунення порушень цього Порядку.

Підрозділи МВС, ГУМВС, УМВС України, до сфери управління яких належить підрозділ, а також служби державного нагляду за охороною праці системи МВС України ведуть облік усіх нещасних випадків (у тому числі поранень), про які складено акти за формою Н-1* (НТ*).

Служби державного нагляду за охороною праці системи МВС України здійснюють оперативний облік групових нещасних випадків (у тому числі поранень) та випадків зі смертельними наслідками, що трапилися в органах і підрозділах системи МВС України.

3. Основні заходи щодо запобігання травматизму та професійних захворювань.

Технічні заходи – технічні засоби, що забезпечують безпечні і нешкідливі умови праці, та пов'язані з впровадженням нового обладнання, пристроїв і приладів безпеки і безпечною експлуатацією засобів виробництва.

Нормативно-методичні заходи:

- розробка посібників і рекомендацій;
- розробка нормативно-правової бази з охорони праці на підприємстві;
- забезпечення необхідною нормативно-правовою документацією функціональних служб, окремих структурних підрозділів та робочих місць;
- забезпечення програм і розробка методик навчання з питань охорони праці;
- розробка розділів охорони праці в посадових інструкціях, інструкціях за професіями;
- перегляд НПАОП підприємства.

Організаційні заходи:

- контроль за технічним станом обладнання, інструментів, будівель і споруд;
- контроль за дотриманням вимог нормативних документів з охорони праці;
- нагляд за обладнанням підвищеної небезпеки;
- організація навчання, перевірка знань з питань охорони праці і інструктажів робітників підприємства;
- контроль за виконанням технологічного процесу відповідно до вимог охорони праці;

- організація належних умов до проїздів і проходів відповідно до вимог охорони праці;
- забезпечення працівників засобами індивідуального та колективного захисту;
- забезпечення відповідними знаками безпеки, плакатами.

Санітарно-гігієнічні заходи:

- контроль за впливом виробничих факторів на здоров'я працівників;
- забезпечення санітарно-побутових умов згідно з діючими нормами;
- атестація робочих місць відповідно до їх нормативним актам з охорони праці;
- планування заходів щодо поліпшення санітарно-гігієнічних умов праці;
- паспортизація санітарно-технічного стану умов праці.

Соціально-економічні заходи:

- надання пільг і компенсацій працівникам, які працюють зі шкідливими і небезпечними умовами праці;
- створення умов для економічної зацікавленості роботодавця і працівника у поліпшенні умов і підвищенні безпеки праці;
- соціальне страхування працівників роботодавцем;
- фінансування заходів з охорони праці;
- відшкодування роботодавцем працівнику збитків у разі каліцтва. **Лікувально-**

профілактичні заходи:

- надання медичної допомоги потерпілим від нещасних випадків на виробництві;
- контроль за здоров'ям працюючих протягом їхньої трудової діяльності;
- лікувально-профілактичне харчування працівників, які працюють на роботах зі шкідливими і небезпечними умовами праці;
- проведення медичних оглядів працівників (попередніх та періодичних);
- дотримання охорони праці жінок, неповнолітніх та інвалідів;
- відшкодування потерпілому працівнику витрат на лікування, протезування, придбання транспортних засобів та інші види медичної допомоги.

Наукові заходи:

- прогнозування соціально-економічних наслідків нещасних випадків і аварій;
- моделювання аварійних ситуацій і розробка заходів щодо їх відвернення;
- плани локалізації і ліквідації аварій;
- оцінка ефективності управління охороною праці;
- підготовка науково обґрунтованих технічних рішень, спрямованих на підвищення безпеки і поліпшення умов праці